

Обставини справи

Справа стосувалася скарг заявниці, А.Р., громадянки Польщі, на наслідки рішення Конституційного суду Польщі, яким було встановлено неконституційність положень, що дозволяють легальний аборт у разі аномалій розвитку плода, а також впливу цього рішення на особисту ситуацію заявниці. Заявниця стверджувала, що невизначеність, спричинена цим рішенням, змусила її поїхати за кордон для проведення абортів та становила втручання у її права, гарантовані статтею 8 Конвенції.

Умови для легального абортів в Польщі були визначені в Законі про планування сім'ї, захист людського плоду та умови, що дозволяють переривання вагітності (*Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* – «Закон 1993 року»).

Спочатку Закон 1993 року передбачав, що легальний аборт був можливий до дванадцятого тижня вагітності, якщо вагітність ставила під загрозу життя або здоров'я матері; пренатальні тести або інші медичні висновки вказували на високий ризик того, що плід буде серйозно і незворотно пошкоджений або страждатиме від невиліковної хвороби, що загрожує життю; або були вагомі підстави вважати, що вагітність була результатом зґвалтування або інцесту.

22 жовтня 2020 року Конституційний Суд ухвалив рішення, в якому, зокрема, визнав неконституційними положення, що дозволяють легальний аборт у разі аномалій розвитку плода. Рішення було опубліковано лише 27 січня 2021 року і набрало чинності в той же день.

Це рішення викликало масові протести, включаючи демонстрації за участю тисяч людей по всій країні. У січні 2021 року Федерація жінок та планування сім'ї, польська неурядова організація, яка бореться за сексуальні та репродуктивні права, опублікувала в Інтернеті заповнену заяву та закликала жінок дітородного віку, які проживають у Польщі, подавати заяви до Суду.

Заявниця подала заповнену заяву з додатковими деталями. Вона зазначила, що на момент ухвалення рішення Конституційного Суду вона була на 15-му тижні вагітності.

Результати медичних обстежень, проведених 5 листопада 2020 року, підтвердили, що плід страждав на генетичне захворювання, яке називається трисомія. Вона побоювалась, що рішення Конституційного Суду буде опубліковано до того, як вона зможе зробити легальний аборт, тому поїхала до Нідерландів, де вагітність була перервана в приватній клініці.

Посилаючись на статтю 3 Конвенції, заявниця стверджувала, що обмеження, введені Конституційним судом, заподіяли їй серйозні та реальні емоційні

страждання. Посилаючись на статтю 8, заявниця скаржилася, що вона є потенційною жертвою порушення Конвенції. Хоча їй не було відмовлено в аборті на підставі вад плода, Закон 1993 року все одно порушував її права, оскільки вона була змушена адаптувати свою поведінку. Вона також скаржилася, що обмеження не було законним з огляду на склад Конституційного Суду, до якого входили судді, які були призначені на посаду неналежним чином.

До справи подали численні коментарі треті сторони, включаючи різноманітні міжнародні правозахисні організації, а також експерти ООН.

Оцінка Суду

Щодо статті 3 Конвенції

Враховуючи надані матеріали, Суд дійшов висновку, що заявниця не довела свою скаргу про те, що обмеження, введені Конституційним Судом, призвели до поводження, яке суперечить статті 3 Конвенції. Отже, ця скарга була визнана неприйнятною.

Щодо статті 8 Конвенції

Суд спочатку встановив, що стаття 8 застосовується у справі заявниці, і що вона була «безпосередньо зачеплена» законодавчою зміною. Вона поїхала до Нідерландів, де в листопаді 2020 року їй було перервано вагітність. Після ухвалення у жовтні 2020 року рішення Конституційного Суду могло бути опубліковано в будь-який час, і, як видається, існувала велика невизначеність, яка посилювалася як відсутністю будь-яких перехідних заходів, так і триваючою пандемією COVID-19. Суд наголосив, що у конкретних обставинах справи тривала невизначеність становила «втручання» у права заявниці, передбачені статтею 8 Конвенції.

Щодо складу колегії Конституційного Суду, яка ухвалила рішення від 22 жовтня 2020 року, то ЄСПЛ зазначив, що раніше він вже встановив у справі *M.L. v. Poland* (заява № 40119/21), що втручання в права заявниці не відповідало терміну «згідно із законом» у значенні статті 8 Конвенції, оскільки воно не було прийняте судом, встановленим законом. Суд вважав, що ці висновки також є актуальними у справі цієї заявниці.

Хоча в обох випадках ситуації, що стали предметом скарги, були пов'язані з одним і тим самим рішенням Конституційного Суду, заявниця у цій справі додатково постраждала від невизначеності щодо його законодавчих наслідків. У справі *M.L. v. Poland* втручання було спричинене набранням чинності рішенням Конституційного Суду, яке було опубліковано безпосередньо перед призначенням *M.L.* аборт, що унеможливило його проведення. У справі *A.R.* рішення Конституційного Суду ще не набрало чинності, і втручання було спричинене тривалою ситуацією значної невизначеності щодо застосовних законів та допустимості аборт на підставі аномалії плода. Отже, питання, яке залишилося для Суду, полягало в тому, чи на той

час у справі заявниці національне законодавство було достатньо чітким і прогнозованим, щоб заявниця могла регулювати свою поведінку. Суд зазначив, що вимога передбачуваності має особливе значення в тих випадках, коли обмежується право, яке раніше було доступним відповідно до національного законодавства.

Суд зазначив, що рішення Конституційного Суду Польщі набирають чинності з дня їх опублікування і що, як правило, рішення опубліковуються негайно. Хоча Конституційний Суд може визначити іншу дату в майбутньому, з якої закон, визнаний неконституційним, перестане застосовуватися, у даній справі він цього не зробив. Крім того, це рішення викликало масові протести, що лише посилювало невизначеність щодо впливу змін у законодавчій базі на аборти. Залишалося незрозумілим, чи обмеження на аборти на підставі аномалій плода вже набрали чинності, чи аборти все ще можна було проводити на законних підставах.

У висновку Суд визнав, що втручання в права заявниці не було «згідно із законом» через склад колегії Конституційного Суду, яка ухвалила рішення від 22 жовтня 2020 року, та через відсутність передбачуваності, необхідної згідно зі статтею 8, через загальну невизначеність щодо чинної правової бази, спричинену затримкою з опублікуванням рішення Конституційного Суду. З цього випливало, що було порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 листопада 2025 року й набуло статусу остаточного 13 лютого 2026 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.